

Civilstyrelsen

Gyldenløvesgade 11
1600 København V
Tlf: (+45) 33 92 33 34
Fax: (+45) 39 20 45 05
Epost: civilstyrelsen@civilstyrelsen.dk
www.civilstyrelsen.dk

Ulrik greve Danneskiold-Samsøe
c/o Erik greve Danneskiold-Samsøe
Gisselfeld Kloster
Gisselfeldvej 5
4690 Haslev

Sagsbehandler:
Søren Hindsgaul Stuckert
Sagsnr.: 03-411-01039
Den 23. december 2009

I en række breve og senest ved brev af 17. november 2009, som er modtaget i Civilstyrelsen den 23. november 2009, har De meddelt, at De og Valdemar lensgreve Danneskiold-Samsøe har overtaget ledelsen af Gisselfeld Kloster. Videre forespørger De til afholdelse af et møde vedrørende ledelsen af Gisselfeld Kloster.

På den baggrund skal vi på ny oplyse, at den nuværende bestyrelse for Gisselfeld Kloster udgør ledelsen af Gisselfeld Kloster.

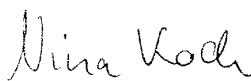
Til Deres orientering vedlægges kopi af brev af 14. december 2009 med bilag fra bestyrelsen ved formanden, advokat Anker Laden-Andersen, vedrørende de af bestyrelsen iværksatte foranstaltninger med henblik på besættelse af stillingen som overdirektør for Gisselfeld Kloster.

Civilstyrelsen finder herefter ikke at burde afholde møde med Dem vedrørende ledelsen af Gisselfeld Kloster. Det bemærkes i den forbindelse, at De i et møde i Civilstyrelsen den 24. juni 2008 havde lejlighed til at gøre rede for Deres synspunkter vedrørende dette spørgsmål, ligesom Civilstyrelsen under mødet gjorde rede for, at ledelsen af Gisselfeld Kloster påhviler den nuværende bestyrelse for Gisselfeld Kloster.

Kopi af dette brev er sendt til Valdemar lensgreve Danneskiold-Samsøe og bestyrelsen for Gisselfeld Kloster ved formanden, advokat Anker Laden-Andersen.

Med venlig hilsen

Civilstyrelsen

Nina Koch

Civilstyrelsen
Gyldenløvesgade 11, 2.
1600 København V

Hjulmand & Kaptain
Havnepladsen 7
DK-9900 Frederikshavn
Tel.: + 45 70 15 1000
Fax: + 45 72 21 1701

mail@70151000.dk
www.hjulmand-kaptain.dk

Interessentskab af
advokatselskaber

CVR-nr. 25 64 36 66
Bank 9190 456-09-58140

 INTERNATIONAL
JURISTS

14. december 2009 J.nr. 321-45808 lbs Sekr. Lene Sørensen Tel. 72211772 lbs@70151000.dk

CVR.NR. 52407915 - Gisselfeld Kloster

Til Civilstyrelsens orientering kan jeg oplyse følgende:

Efter voldgiftskendelsen af 16. februar 2009, har bestyrelsen anmodet professor, dr.jur. Linda Nielsen om at udarbejde et responsum, der bevarer spørgsmålet: "Hvem der må anses for at være berettiget til at overtage hvervet som overdirektør efter Erik Danneskiold-Samsøe, og hvem der måtte være de efterfølgende berettigede for det tilfælde, at en eller flere af de pågældende ikke ønsker at påtage sig hvervet eller personligt ikke opfylder betingelserne herfor.

Responsaet er modtaget den 16. juni 2009. Kopi af responsaet vedlægges.

Gisselfeld Klosters bestyrelse er enig i responsaets konklusion.

Efter responsaets udarbejdelse er Erica Danneskiold-Samsøe blevet forespurgt, om hun ønsker at tiltræde stillingen som overdirektør for Gisselfeld Kloster. Erica Danneskiold-Samsøe har svaret så uklart og henholdende på bestyrelsens henvendelser, at bestyrelsen har besluttet sig for at tilbyde stillingen til de næste i successionsrækkefølgen.

Bestyrelsen har i den anledning ført forhandlinger med Erik Danneskiold-Samsøes ældste søster, Christina Danneskiold-Samsøe og dennes datter, Helene Danneskiold-Samsøe.

Forhandlingerne har været besværliggjort af, at der foreligger en udateret og muligvis uunderskrevet erklæring fra 1984, udfærdiget af advokaterne Rudolf Sand og William Bentzen, der bl.a. anfører at:

" Christina Mariane Margitte Stella komtesse Danneskiold-Samsøe, Christian Jürg Heinrich Casper greve Danneskiold-Samsøe og Kaj Ulf Carl-Johan greve Danneskiold-Samsøe "på egne og vore livsarvingernes vegne fraskriver (sig) retten til at overtage overdirektørposten på Gisselfeld ..." til fordel for den yngre broder Ulrik Otto Hubert Viggo greve Danneskiold-Samsøe eller subsidiært Ulf Carl-Johan greve Danneskiold-Samsøe. I samme udaterede og uunderskrevne erklæring giver Erik Danneskiold-Samsøe som værge for sin umyndige datter, Erica, afkald på hendes og hendes eventuelle livsarvingers vegne, idet det præciseres, at "det er min agt at for-

15/4
Civilstyrelsen j.nr. 09 - 411 - 0/039

Hans Jørgen Kaptain (H)
Anders Hjulmand (H)
Birthe Østergaard (L)
Jens Stadum (H)
Aksel Groth (H)
Erling Mortensen (H)
Anker Laden-Andersen (H)
Lis Sørensen (H)
Birte Rasmussen (H)
Henrik Uhrenholdt (H)

Karsten Madsen (H)
Per Christensen (L) HD(R)
Mads Balsby Wilkens (H)
Jesper Langsted (H)
Birgitte Pedersen (H)
Jacob Thorup Larsen (L)
Jakob S. Johnsen (H)
Karina Kellmer
Casper Nørgaard (L)
Thomas Tai Bang Christensen

Bo Hansen (H)
Marianne Fruensgaard (L)
Lene Astrup Treffer (L)
Lingsie Jensen
Jakob Dalsgaard-Hansen (L)
Jeppe Steen Sørensen (L)
Anne Bergholt Sommer
Helle Mørch Sørensen
Søren Nørgaard Sørensen
Peter Klingsten

Lisbeth Elbek Kjær
Helle Brixen Haggren (fm)
Jeanette Bang (fm)
Christina Sørensen (fm)
Martin Thomsen (fm)
Ditte F. Østergaard (fm)
Thea S. Sønderby (fm)
Annette Lovengreen Sloth (fm)

anledige, at min nævnte datter personligt medunderskriver nærværende erklæring, så snart hun har opnået myndighedsalder.”

Ifølge et af Erik Danneskiold-Samsøe indleveret processkrift til Østre Landsret er erklæringen tilsyneladende ikke underskrevet. Christina Danneskiold-Samsøe har under de førte forhandlinger oplyst, at hun har underskrevet erklæringen, men at hun ikke har kendskab til, hvorvidt erklæringen er underskrevet af samtlige de personer, som er omtalt i erklæringen.

En sådan underskrevet erklæring har da heller ikke været fremlagt i nogen af de anlagte retssager.

For at belyse dette spørgsmål yderligere, har bestyrelsen anmodet professor, dr.jur. Linda Nielsen om at udarbejde tillæg til sit responsum af 16. juni 2009 for det tilfælde, at erklæringen fra 1984 skulle foreligge underskrevet af samtlige de i erklæringen nævnte personer.

Kopi af svaret vedlægges. Bestyrelsen har endnu ikke haft lejlighed til at tage stilling til responsaets konklusioner.

Supplerende kan det oplyses, at Helene Danneskiold-Samsøe under de førte forhandlinger har oplyst, at hun ikke vil anfægte, at hendes mor, Christina Danneskiold-Samsøe, er berettiget til i overensstemmelse med successionsrækkefølgen at tiltræde stillingen som overdirektør.

Christina Danneskiold-Samsøe har i dag meddelt, at hun ikke ønsker at tiltræde stillingen som overdirektør.

Bestyrelsen forventer i løbet af første kvartal 2010 endeligt at kunne oplyse, hvem der vil tiltræde stillingen som overdirektør på Gisselfeld.

Med venlig hilsen

Anker Laden-Andersen

*Professor, dr. jur. Linda Nielsen
Vitus Berings Alle 10
2930 Klampenborg
Mail Linda.Nielsen@jur.ku.dk*

GISSELFELD - erklæringen fra 1984

Ved skrivelse af 19. oktober 2009 har advokat Henrik Wedell-Wedellsborg på vegne af bestyrelsen for Gisselfeld Kloster anmodet mig om at udarbejde et tillæg til mit tidligere responsum af 16. juni 2009 for det tilfælde, at en deri nævnt uunderskrevet erklæring fra 1984 skulle foreligge underskrevet af samtlige de i erklæringen nævnte personer.

Der anmodes om en vurdering af, om dette ændrer konklusionen i mit responsum om, hvem der må anses for at være berettiget til at overtage hvervet som overdirektør efter Erik Danneskiold-Samsøe, og i givet fald på hvilken måde.

I vurderingen bør ifølge anmodningen bl.a. indgå

- om erklæringen er gyldig,
- om de i erklæringen udtrykkelig anførte forudsætninger er opfyldt,
- om sådan erklæring kan forpligte underskrivernes livsarvinger, og
- om erklæringen er uigenkaldelig eller kan tilbagekaldes.

1. Erklæringen

Erklæringen, der fremtræder som udarbejdet af landsretssagfører Rudolf Sand og advokat William Bentzen, går efter sit indhold ud på, at Christina, Frederik, Christian og Ulf Danneskiold-Samsøe, alle børn af Hans Christian Erik Viggo greve Danneskiold-Samsøe, ”fraskriver [sig] retten til at overtage overdirektørposten på Gisselfeld efter den i nævnte dokumenter indeholdte arvefølge og til fordel for vor ... yngste broder, Ulrik ... Danneskiold-Samsøe...”. Fraskrivelsen gælder ”På egne og ... livsarvingers vegne”, og erklæringen er ifølge ordlyden ”uigenkaldelig”. Fraskrivelsen gælder ”forudsat, at den nuværende overdirektør, ... Erik.. greve Danneskiold-Samsøe måtte frasige sig hvervet i levende live eller afgå ved døden

...uden at efterlade sig ... livsarvinger, der ifølge reglerne .. har ret til at overtage overdirektørposten”.

Erklæringen er fra 1984 og således udfærdiget efter indførelsen af ligebehandlingsloven i 1978. I forhold til mit tidligere afgivne responsum er det i denne forbindelse bemærkelsesværdigt, at man tilsyneladende i afkaldet forudsætter, at Erik Danneskiold-Samsøes ældste søster Christina Gräupner Danneskiold-Samsøe også er berettiget til overdirektørposten, idet hun er nævnt i den uunderskrevne erklæring som en person, der giver afkald.

2. Gyldigheden

Det første spørgsmål er, hvorvidt erklæringen fra 1984 må antages at være gyldig, hvis den skulle vise sig at være underskrevet.

Af dommen *UfR 1925.12 H* fremgår, at retten til overdirektørposten ikke anses som en arveret, idet det statueres, at stillingen som overdirektør – selv om den tilfalder den ældste af opretterens slægt efter en fundatsmæssig successionsorden – ikke er af en sådan beskaffenhed, at der i tilfælde af succession skal betales arveafgift.

I dommen anføres bl.a.: ”Det kan .. ikke med Føje gøres gældende,, at Fundatsen har tilsigtet Oprettelsen af en særlig Familiestiftelse..., men de fastsatte Ydelser maa ... naturlig opfattes som et Vederlag for det Overdirektøren påhvilende betydelige Arbejde med Administration af Klostret, hvilket Arbejde derhos gør det nødvendigt eller dog ønskeligt, at han i hvert Fald i en større Del af Aaret tager fast ophold på Gisselfeld. Der vil herefter ikke kunne gives Skattedepartementet Medhold i, at Stillingen som Overdirektør for Klostret er af en saadan beskaffenhed, at der i Tilfælde af Succession skal betales Arveafgift ... af den Indtægt, som Overdirektøren har af Klostrrets ejendomme og Formue”.

Heraf må følge, at spørgsmålet om gyldigheden af afkaldet ikke kan besvares ved hjælp af arveloven, men først og fremmest beror på almindelige aftaleretlige principper. Dette understøttes også af almindelige synspunkter om, hvad der konstituerer arveret. I det omfang de arveretlige principper om afkald er udtryk for almindelige formueretlige principper vil de dog kunne give vejledning om retsstillingen.

Det ligger fast, at der ud fra reglerne i *arveloven* kan gives afkald på forventet arv i form af "renunciativ arvepagt", jfr. § 42 i *arveloven* af 2008, som ikke ændrer retsstillingen i forhold til reglen i den tidligere *arvelov* § 31.

Der kræves ikke form, jfr. fx *UfR 1990.819 Ø*. Afkaldsgiveren må være myndig og være i stand til at handle fornuftsmæssigt. Efter værgemålslovens § 6 kan afkaldet gives af værgeren med statsforvaltningens godkendelse, men praksis er restriktiv. I overensstemmelse med almindelige aftaleretlige regler skal afkaldet udgøre et løfte fra arvingen; en ensom eller ensidig afkaldserklæring er ikke tilstrækkelig. Er afkaldet betinget, skal det være kommet til arveladers kundskab. Er det ubetinget, antages det, at det blot skal være kommet frem. Det skal efter ordlyden i § 42, stk. 2 gives "over for arveladeren" eller arveladerens ægtefælle, hvis denne sidder i uskiftet bo. Arvelader kan afslå afkaldet eller kan senere annullere det. Er et arveafkald betinget, bliver det uvirksomt, hvis betingelsen ikke opfyldes. Se i det hele *Linda Nielsen & Rasmus Kristian Feldthusen: "Arveretten"*, 2007, s. 182 samt *Anne Louise Bormann, Finn Taksø-Jensen og Ib Hounsgaard Trabjerg: "Arveloven af 2008 med kommentarer"*, 2008, s. 239-242.

Ud fra arveretlige principper kan der således – under de nævnte betingelser - gyldigt gives afkald, men som nævnt følger det af højesteretsdommen fra 1925, at retten til overdirektørposten ikke kan anses som en arveret. De arveretlige principper må derfor sammenholdes med almindelige formueretlige og aftaleretlige principper.

Ved anvendelsen af almindelige *formueretlige og aftaleretlige principper* lægges vægt på, om der er foretaget en viljeserklæring:

I Mads Bryde Andersen: "Grundlæggende aftaleret", 2008, s. 77 defineres en viljeserklæring som en "ytring eller markering, der har rod i en beslutning, som afgiveren har haft vilje til at manifestere over for omverdenen, således at andre med rette må forstå, at afgiveren hermed vil skabe, udløse eller bevare rettigheder eller forpligtelser".

Udgangspunktet synes at være, at der ud fra almindelige aftaleretlige principper formentlig kan gives afkald på retten til overdirektørposten, hvis der er afgivet en viljeserklæring, der "forandrer ret" ved at give afkald. Løftet er jo i sig selv forpligtende og dermed bærer af retsvirkninger, jfr. *aftalelovens* § 1.

En række betingelser må imidlertid være opfyldt med hensyn til habilitet, herunder myndighed, den nødvendige overskuelighed med hensyn til afkaldets konsekvenser og omfang samt spørgsmål om, hvem der er rette modtager for erklæringen.

Afkaldsgiver må være *myndig* og være i stand til at handle fornuftsmæssigt for gyldigt at kunne give afkald, se også ovenfor om de arveretlige regler herom, der bl.a. kræver statsforvaltningens samtykke. Det afkald, der i erklæringen fra 1984 gives af Erik Danneskiold-Samsøe som værge for hans umyndige datter Erica, er således ikke gyldigt. Det anføres da også af Erik Danneskiold-Samsøe i erklæringen, at "det er min agt at foranledige, at min nævnte datter personligt medunderskriver nærværende erklæring, så snart hun har opnået myndighedsalder". Erica har ifølge det oplyste selv senere - som myndig - givet afkald overfor bestyrelsen, og dette afkald på overdirektørposten er bindende for hende.

Afkaldet skal være *overskueligt* for afkaldsgiver. Da det gives på et tidspunkt, hvor spørgsmålet om besættelse af overdirektørposten ikke er aktuelt, og denne begivenhed kan ligge langt ude i fremtiden, kan dette forekomme tvivlsomt. Det synes dog mest nærliggende at anse erklæringen for at opfylde betingelserne med hensyn til overskuelighed, da det ligger klart, hvad der gives afkald på. Det forekommer ikke umiddelbart mindre overskueligt end et afkald på arv eller på en formueret.

Et særligt spørgsmål opstår i forhold til *afgivelsen* af erklæringen. Afkald på arv skal som nævnt rettes som et løfte mod en arvelader. Hvis afkald på retten til overdirektørposten på lignende måde skal afgives, opstår spørgsmålet om, hvem det i givet fald skal afgives overfor. Det mest naturlige vil være til den, der er berettiget til at udpege overdirektøren. Efter de nugældende regler ville det være bestyrelsen, der ganske vist er begrænset til at påse, at den kommende overdirektør opfylder de materielle betingelser i fundatsgrundlaget, men ikke desto mindre træffer den formelle beslutning om besættelse af stillingen. Da erklæringen er dateret "1984" har der dog ikke på tidspunktet for afkaldet været en bestyrelse, eftersom denne først blev indsat ved tillæggsfundatsen i 1993. Der har således så vidt ses ikke været en relevant person eller personkreds at afgive erklæringen til.

Uanset det kan forekomme tvivlsomt, om afkaldet kan anses gyldigt afgivet som et bindende løfte, når det blot foreligger i form af en "erklæring" mellem de relevante søskende, må det derfor - under en vis tvivl - anses for et gyldigt løfte, da afkaldet tilsigter at binde afgiverne, er egnet til at bibringe et utvetydigt indtryk af forpligtelse og på tidspunktet for oprettelsen omfatter de personer, der er relevante med hensyn til spørgsmål om retten til overdirektørposten.

3. Forudsætningerne

a. ”Til fordel for Ulrik”

Afkaldet gives efter ordlyden ”... til fordel for ...[den] yngste broder, Ulrik..., således at denne uden indsigelse ...uden videre har ret til at overtage overdirektørposten.” Et særligt spørgsmål er, om afkaldet således gyldigt kan afgives til fordel for en bestemt anden person. I *UfR 1884.481 H* er et afkald givet til en medarving anset for ugyldigt, (dog også fordi der var unøjagtigheder i dets indhold). Af interesse i denne forbindelse er spørgsmålet om tredjemandsløfter samt arvelovens forbud i § 41 mod dispositive arvepagter:

”En arving kan ikke sælge ... eller på anden måde overdrage forventet arv. Mens arveladeren er i live, kan en arving heller ikke uden arveladers samtykke indgå aftale med medarvingerne om overtagelse af aktiver i boet.”

Baggrunden for forbuddet er bl.a. det ubehag, der for arveladeren kan ligge i, at arvingen før arveladerens død købslår om ejendele eller disponerer over disse på anden måde, men gælder også, selvom overdragelsen foregår med arveladerens samtykke, og også hvor arven overdrages til en medarving, se om sidstnævnte situation også *UfR 2000.814 H*, hvor Højesteret til dels holdt det åbent, om aftaler indgået alene mellem arvinger indbyrdes om fordeling af indbo var omfattet af det dagældende forbud mod dispositive arvepagter. Grænsen mellem forbudte dispositive arvepagter og tilladte betingede arveafkald er dog uklar. Jfr. *Svend Danielsen: ”Arveloven med kommentarer”, 2005, s. 299* med henvisninger og s. 308 samt fra retspraksis *UfR 1990.819 Ø*.

I erklæringen fra 1984, hvorved der gives afkald på retten til at overtage overdirektørposten ”til fordel for...Ulrik..”, kan afkaldet ses som et betinget afkald og kan på denne baggrund formentlig anses for gyldigt. Spørgsmålet er dog noget tvivlsomt. Det kan dog ikke ved erklæringen sikres, at overdirektørposten herved tilfalder Ulrik, idet dette forudsætter, at han er successionsberettiget ifølge testamenterne fra 1701 og 1725 og opfylder de materielle betingelser.

Hvis det viser sig, at afkaldet ikke fører til, at Ulrik opnår ret til overdirektørposten, kan der herved tænkes at være tale om bristende forudsætninger, der fører til, at afkaldet må anses for ugyldigt.

Arveafkald på forventet arv kan eventuelt erklæres ugyldigt efter reglerne i aftalelovens §§ 28-33 og § 36 eller, såfremt afkaldet er vederlagsfrit, som følge af reglerne i arvelovens § 75, hvis det er fremkaldt ved "tvang, svig eller anden utilbørlig påvirkning, herunder ved testators manglende dømmekraft, svaghedstilstand eller afhængighed"; efter § 76, hvis der er tale om erklæringsvildfarelse; § 77, hvis "1) testator ved oprettelsen befandt sig i en vildfarelse om omstændigheder, som var afgørende for bestemmelsen, eller 2) forhold, som var afgørende for bestemmelsen, efter oprettelsen har ændret sig på en sådan måde, at testator med kendskab dertil ville have tilbagekaldt bestemmelsen" (motivvildfarelse eller efterfølgende bristende forudsætninger). Der kan i så fald efter § 77, stk. 2 blive tale om korrigerende fortolkning.

I erklæringen anføres som en forudsætning for afkaldet, at "den nuværende overdirektør, ...Erik.. greve Danneskiold-Samsø måtte frasige sig hvervet i levende live eller afgå ved døden ...". Fortolkes dette strikt efter ordlyden, er forudsætningerne ikke opfyldt, eftersom den nuværende overdirektør hverken har frasagt sig hvervet eller er afgået ved døden, men er frataget hvervet. Uanset dette forhold forekommer det mest nærliggende at fortolke situationen således, at også fratagelsen vil udgøre en tilstrækkelig forudsætning for afkaldet. Dette har blot ikke været tænkt som en mulighed, da afkaldet blev forfattet.

b. "uden at efterlade sig livsarvinger"

Forudsætningen om, at den nuværende overdirektør frasiger sig hvervet eller afgår ved døden "uden at efterlade sig ... livsarvinger, der ifølge reglerne ... har ret til at overtage overdirektørposten", er efter ordlyden ikke opfyldt, eftersom Erik greve Danneskiold-Samsø efterlader sig en datter, Erica, der i medfør af testamenterne fra 1701 og 1725 er berettiget til at overtage overdirektørposten, når der tages hensyn til ligebehandlingsloven.

Det sidste forhold har muligvis ikke været genstand for nærmere overvejelse ved udformningen af afkaldet, og der tænkes ved den udtrykkelige forudsætning ifølge ordlyden senere i afkaldet på muligheden for, at Erik Danneskiold-Samsø får en søn, idet det anføres in fine:

"Skulle jeg derimod få en eller flere sønner indtræder disse selvsagt i retten til efter mig at overtage posten som overdirektør for Gisselfeld Kloster efter de almindelige regler i fornævnte fundatsdokumenter".

Selvom der tilsyneladende ikke er tænkt på Erica som livsarving i relation til retten til overdirektørposten, supplerer Erik greve Danneskiold-Samsøe sit eget afkald med en særskilt passus, der synes at forudsætte, at Erica kunne være berettiget til posten som overdirektør. Dette sker i form af et afkald i samme dokument, også dateret 1984, hvorefter Erik Danneskiold-Samsøe ” i ... egenskab af værge for .. [sin] umyndige datter, Erica ..., født 29. april 1974, [erklærer] at hun på egne og eventuelle livsarvingers vegne .. ligeledes fraskriver sig retten til at overtage posten som overdirektør... til fordel for Ulrik..”. Som fremhævet i pkt. 2 ovenfor må denne passus imidlertid anses som ugyldig, da Erik Danneskiold-Samsøe ikke i sin egenskab af værge kan give afkald på sin umyndige datters vegne.

Spørgsmålet er herefter, om man skal fortolke ud fra ordlyden, eller om man ved korrigerende fortolkning, svarende til arvelovens § 77 og aftalelovens § 32, skal anse forudsætningen som omhandlende en livsarving i form af en søn.

Erica har senere givet et gyldigt afkald på retten til at overtage posten som overdirektør. Ved dette afkald opfylder hun for så vidt faderens ønske i afkaldet fra 1984. Afkaldet fra 2009 kan dog formentlig ikke tillægges vægt i relation til den direkte og udtrykkelige forudsætning om, at der ikke efterlades livsarvinger, der har ret til overtage overdirektørposten. Forudsætningen er stadig til stede, selv om Erica som berettiget livsarving på et senere tidspunkt selv vælger at give afkald.

Ud fra

- a) sammenhængen, hvori forudsætningen indgår,
- b) den udtrykkelige omtale af muligheden for en søn,
- c) det forhold at Erica allerede var født ved afkaldets udformning og
- d) det forhold at hun søges pålagt afkald og opfordres til at give afkald som myndig, hælder jeg mest til at anerkende en korrigerende fortolkning. På den anden side fremgår sammenhængen mellem ”livsarving” og ”søn” ikke af den passus – pkt. 4 - hvor den udtrykkelige forudsætning indgår og betingelsen får nyt indhold ved anerkendelsen af, at også en datter kan anses som berettiget. På denne baggrund må svaret på spørgsmålet anses som tvivlsomt.

Hvis det forhold, at Erik Danneskiold-Samsøe efterlader sig en livsarving, Erica, der har ret til at overtage overdirektørposten, betyder, at forudsætningerne for afkaldet *ikke* er opfyldt, får afkaldet ikke retsvirkning efter sit indhold. Da betingelsen gælder alle de personer, der giver afkald, bliver afkaldet i det hele uvirksomt. Foretages en korrigerende fortolkning, sådan at forudsætningerne *er* opfyldt, da der ikke efterlades en søn, får afkaldet som udgangspunkt retsvirkning efter sit indhold. Nedenfor i pkt. 6 gøres rede for retsstillingen i begge situationer.

4. Kan livsarvingerne forpligtes?

Et arveafkald i medfør af arvelovens § 42, stk. 3 (og den tidligere regel i § 31) har som udgangspunkt også virkning for afkaldsgiverens livsarvinger, medmindre disses arveret er forbeholdt. Denne regel må antages at være en speciel arveretligt begrundet regel, som har nær sammenhæng med arvelovens system med arveklasser og med repræsentationsprincippet, hvorved arvinger anses som en "stamme" og ikke som enkeltpersoner.

Dette kommer bl.a. til udtryk i arvelovens § 1, stk. 2: "*Ved en arvinges død træder arvingens børn i arvingens sted og arver indbyrdes lige.*"

Disse principper er ganske særlige for arveretten og er ikke et udtryk for almindelige formueretlige eller aftaleretlige principper. I disse henseender vil et løfte, en viljeserklæring, et afkald o.l. normalt kun binde løftegiver selv og ikke arvingerne.

Da der er tale om afkald på stillingen som overdirektør og ikke afkald på arv, må det antages, at afkaldet kun kan gives for afkaldsgiveren selv og ikke gyldigt kan gives også for livsarvingerne. Dette må antages at gælde, også selvom successionsrækkefølgen i testamenterne fra 1701 og 1725 delvis bygger på den samme tankegang med "stammer", som arveloven er udtryk for. Afgørende er i denne henseende først og fremmest, at der er tale om en stilling og ikke en arv, hvorfor der bør anvendes almindelige formueretlige og aftaleretlige principper.

Heraf følger, at Christina, Frederik, Christian og Ulf ikke kan give afkald på overdirektørposten på en sådan måde, at de binder deres livsarvinger. Denne del af afkaldet må således anses for ugyldigt. Muligvis vil deres eget afkald herefter være bortfaldet som følge af bristende forudsætninger, i det omfang overdirektørposten ikke tildeles den person, de har givet afkald til fordel for – Ulrik.

5. Kan erklæringen gøres uigenkaldelig?

I erklæringen anføres i pkt. 6, at den gøres uigenkaldelig.

Efter arveretlige regler kan en arvelader forpligte sig til ikke at oprette eller tilbagekalde et testamente, jfr. arvelovens § 68, og på samme måde kan en forsikring gøres uigenkaldelig. Også et løfte kan gøres uigenkaldeligt, hvis det opfylder betingelserne til overskuelighed mv. Det kan forekomme tvivlsomt, om afkaldet på retten til stillingen som overdirektør kan gøres uigenkaldelig. Der kan argumenteres

for, at denne forpligtelse har et vist præg af uoverskuelighed, og den er tilsyneladende foretaget uden vederlag. Det forekommer imidlertid bedst stemmende med almindelige arveretlige og aftaleretlige principper principielt at anerkende også uigenkaldelighedsklausulen som gyldig.

For, at en erklæring om uigenkaldelighed er gyldig, skal der imidlertid være afgivet et løfte til den berettigede, jfr. herved om arv arvelovens § 68. Der stilles ingen formkrav til erklæringen om uigenkaldelighed (modsat nugældende § 68, stk. 2 i arveloven, hvorefter uigenkaldeligheden nu kræver testamentsform). Løftet kan således være mundtligt eller ske ved medunderskrift på erklæringen om afkald. Det fremgår ikke af materialet, hvorvidt Ulrik har modtaget et sådant løfte. Dette må følgelig bevises.

6. Erklæringens betydning for berettigelsen til overdirektørposten

a. Afkaldet underskrevet og anses gyldigt - men uden at binde livsarvingerne

Hvis det viser sig, at afkaldet fra 1984 er underskrevet, og hvis det anses for *gyldigt*, vil det i forhold til den i responsum af 16. juni 2009 opstillede successionsrækkefølge indebære følgende ændringer, hvor der tillige tages hensyn til Ericas gyldige afkald:

Erica Helena Christina Danneskiold-Samsøe (Erik Danneskiold-Samsøes datter) har ifølge det oplyste i 2009 givet et gyldigt afkald over for bestyrelsen og har dermed frasagt sig retten til stillingen som overdirektør.

Christina Gräupner Danneskiold-Samsøe (Erik Danneskiold-Samsøes ældste søster) – hvis hendes afkald fra 1984 på retten til stillingen som overdirektør er underskrevet og gyldigt, er hun ikke berettiget til stillingen.

1. *Helene Marianne Danneskiold-Samsøe* (Christinas ældste datter) vil herefter være den første berettigede i successionsrækkefølgen til stillingen som overdirektør. Hendes mors afkald på hendes vegne vil næppe være gyldigt, da det må antages, at afkaldet ikke kan binde livsarvingerne.
2. *Olivia* (Helenes datter)

3. *Henriette* (Christinas næstældste datter)
4. *Frederik* (Henriettes søn)
5. *Michell Graüpner* (Christinas yngste barn)

Christian Jürg Heinrich Casper (Eriks næstældste søskende) – hvis hans afkald er underskrevet og gyldigt er han ikke længere berettiget til posten som overdirektør. Erklæringen om afkald er næppe bortfaldet som følge af bristende forudsætninger, da afkaldet vil medføre, at Ulrik bliver den næste i successionsrækkefølgen.

Kaj Ulf Carl-Johan (Eriks tredjeældste søskende) – hvis hans afkald er underskrevet og gyldigt er han ikke længere berettiget til posten som overdirektør. Erklæringen om afkald er næppe bortfaldet som følge af bristende forudsætninger, da afkaldet vil medføre, at Ulrik bliver den næste i successionsrækkefølgen.

6. *Ulrik Otto Hubert Viggo* (Eriks yngste bror) har ikke givet afkald.
7. *Philip* (Ulriks ældste barn)
8. *Niklas* (Ulriks næstældste barn)
9. *Isabelle* (Ulriks yngste barn)
10. *Ulrik Christian Lauritz* (Erik Danneskiold-Samsø's farbrors ældste barn)

b. Afkaldet anses ugyldigt
- ikke underskrevet eller forudsætningerne ikke opfyldt

Hvis det viser sig, at afkaldet fra 1984 ikke er underskrevet, eller hvis det anses for *ugyldigt*, hvad angår forudsætningen om, at Erik Danneskiold-Samsø ikke efterlader sig livsarvinger, vil det i forhold til den i responsum af 16. juni 2009 opstillede successionsrækkefølge indebære følgende ændringer, hvor der tillige tages hensyn til Ericas gyldige afkald:

Erica Helena Christina Danneskiold-Samsøe (Erik Danneskiold-Samsøes datter) har ifølge det oplyste i 2009 givet et gyldigt afkald over for bestyrelsen og har dermed frasagt sig retten til stillingen som overdirektør.

1. *Christina Gräupner Danneskiold-Samsøe* (Erik Danneskiold-Samsøes ældste søster) er den første i successionsrækkefølgen til overdirektørposten, hvis hendes afkald i 1984 ikke er underskrevet af alle afkaldsgiverne, eller forudsætningerne ikke anses opfyldt.
2. *Helene Marianne Danneskiold-Samsøe* (Christinas ældste datter)
3. *Olivia* (Helenes datter)
4. *Henriette* (Christinas næstældste datter)
5. *Frederik* (Henriettes søn)
6. *Michell Graüpnner* (Christinas yngste barn)
7. *Christian Jürg Heinrich Casper* (Eriks næstældste søskende), hvis hans afkald anses for ugyldigt.
8. *Kaj Ulf Carl-Johan* (Eriks tredjeældste søskende), hvis hans afkald er ugyldigt.
9. *Ulrik Otto Hubert Viggo* (Eriks yngste bror) har ikke givet afkald
10. *Philip* (Ulriks ældste barn)
11. *Niklas* (Ulriks næstældste barn)
12. *Isabelle* (Ulriks yngste barn)
13. *Ulrik Christian Lauritz* (Erik Danneskiold-Samsøe's farbrors ældste barn)

Linda Nielsen

9. december 2009

*Professor, dr. jur. Linda Nielsen, R
Vitus Berings Alle 10
2930 Klampenborg
Mail: Linda.Nielsen@jur.ku.dk*

GISSELFELD - berettigede til overdirektørposten

Ved skrivelse af 9. marts 2009 og efterfølgende samtale har advokat Henrik Wedell-Wedellsborg på vegne af bestyrelsen for Gisselfeld Kloster anmodet mig om at udarbejde et responsum, der besvarer spørgsmålet, ”hvem der... må anses for at være berettiget til at overtage hvervet som overdirektør efter Erik Danneskiold-Samsøe, og hvem der måtte være de efterfølgende berettigede for det tilfælde, at en eller flere af de pågældende ikke ønsker at påtage sig hvervet eller som personligt ikke opfylder betingelserne herfor.”

I forbindelse med anmodningen har jeg modtaget et materiale bestående af det fundatsmæssige grundlag, relevante retlige afgørelse mv., den verserende landsretssag, diverse materiale, korrespondance efter voldgiftskendelsen af 16. februar 2009 samt slægtstavler.

Jeg er samtidig blevet spurgt om eventuel interessekonflikt i forbindelse med besvarelse af spørgsmålet.

1. Berettigede til at overtage hvervet som overdirektør

1.1. Den oprindelige arvefølge

I 1701 bestemte Christian Gyldenløve i et testamente, at Gisselfeld skulle være jomfrukloster. Det skete i forbindelse med, at Gisselfeld ved ægtepagt blev overdraget til hustruen Dorte Krag. Det blev samtidig bl.a. bestemt, hvem godset skulle gå i arv til i tilfælde af ændringer i den fundats, som siden skulle udarbejdes. I dette tilfælde skulle godset gå til

”den mig nærmeststående (el. min nærmeste Slægtning)”.

I senere aftaler fra 1725 mellem Christian Gyldenløves børn, Christian Danneskiold-Samsøe, Frederik Danneskiold-Samsøe og Frederikke Louise Krag, gav disse arveafkald for parterne selv samt for deres arvinger og efterkommere. Formålet var at respektere faderens testamente og at forpligte såvel børnene selv som deres "Arvinger og Efterkommere". Herudover var aftalens formål bl.a. at fastsætte, hvordan man skulle forholde sig med hensyn til den daglige ledelse ("Direction") af klostret.

Der fastsættes her en nøje successionsrækkefølge, som tager udgangspunkt i et princip, hvorefter stillingen som overdirektør ("Oberdirection") går til det ældste medlem af den ældste gren af slægten og dennes arvinger, så længe denne ældste eller nogen af dens arvinger lever:

"Directionen over Closteret ... bliver altid og ævindeligt ved den ældste af Familien, saa længe bemeldte ældste eller nogen af dens Arvinger til ere..."

"Hvilken Oberdirection først tilfalder mig CHRISTIAN Greve af Danneschiold-Samsøe og alle mine Arvinger..."

"...og skal ellers Ober-Directionen stedse og altid gaae lige frem efter Arve-linien, og ej drages fra een til anden Linie..."

Den første overdirektør var således Christian Danneskiold-Samsøe og hans arvinger.

Herefter er successionsrækkefølgen nøje fastlagt således: Først skal Christian Danneskiold-Samsøes arvinger i mandslinjen succedere, derefter skal hans arvinger i kvindelinjen (indtil giftermål) succedere; herefter Frederik og hans arvinger efter samme princip; og endelig Frederikke og hendes arvinger efter samme princip (selv om hun var kvinde og gift). For umyndige børn skal den pågældende formynder fungere som overdirektør, indtil vedkommende bliver myndig, og for ugifte kvinder en kurator, efter nærmere bestemmelser.

Hvis den Danneskiold-Samsøe'ske familie uddør i såvel mands- som kvindelinjen, tilfalder hvervet som overdirektør descendensen af døtrene i den ældste gren. Det vil være Christian Danneskiold-Samsøes døtres børn; subsidiært Frederiks døtres børn; og mere subsidiært Frederikkens døtres børn – altid efter samme princip: Først ældste søn, herefter hans ældste søn, og når der ikke længere er sønner, succederer ugifte døtre. Er der heller ikke ugifte døtre, går overdirektørstillingen til den Krag'ske familie efter nærmere bestemmelser, og hvis der heller ingen berettigede er i denne slægt, til den Danneskiold-Laurvig'ske slægt.

I aftalen præciseres således: "...førend jeg CHRISTIAN Greve af Danneschiold-Samsøe, og mine Arvinger af Mand- og Qvinde-Linie, uddøde ere, kand Ober-Directionen og plein pouvoir over Closteret som før er melt, ikke falde til mig FRIDERICH Greve af Danneschiold-Samsøe, eller mine Arvinger, og ey heller til mig FREDERICA LOVISE, Hertuginde til Schlesvig-Holstein-Sunderborg, fød Grevinde af Danneschiold-Samsøe, førend de 2de ældre Familier af mine Brødre aldeles er afgangne og uddøde....

Men faldt Successionen til Qvinde- Linien i den ældste Familie, da skal den ældste Qvinde-arving beholde Directionen over Closteret, indtil hun gift vorder, derefter samme Person sig aldeles intet med Closteret eller dets Direction skal befatte, men saafremt hun søstre haver, da skal den næste Søster efter hende strax tiltræde Directionen, saa længe hun u-gift forbliver, hvilket saaledes skal continuere udi den ældste Familie, saalænge nogen u-gift Qvinde-Arvinger forefindes, som vil og kand forestaae Closteret.

Og naar da ingen u-gift Qvinde-arving forefindes eller meere for Haanden er udi den ældste Danneschiold-Samsøeske Familie, da falder successionen.. til Herr Grev FRIDERICH Danneschiold-Samsøe og hans Mandlige Linie, og efter at de Mandlige Arvinger af hans Linie aldeles ere uddøde, forholdes i alle Maader med Successionen, hos hans Qvindelige Arvinger, som for oven den ældste Families Qvindelige Linie anført er ...

Naar nu ingen flere u-gifte Qvinder-Personer ogsaa udi Grev FRIDERICHS Danneschiold-Samsøes Familie befindes, er der ingen af den Danneschioldske Familie, som Ober-Directionen kunde føre, uden de, der herstammer af den tredje Families Qvinde Linie, hvis Hoved-Person er FREDERICA LOVISE, Hertuginde af Sunderborg, fød Grevinde af Danneschiold-Samsøe, som er gift, og af den Aarsage, ligesaa lidet, som de gifte Qvinder-Personer af de 2de første Familier, burde Directionen at føre; men efterdi hun er en Arving af vores salig Herr Fader, saavel som vi, da i den henseende samtykke vi, at hun selv og hendes Familie (saaledes successivement i Mand- og Qvinde-Linie, som oven er meldet) maa og skal føre Ober-Directionen over Klosteret, naar de 2de ældre Familier af Mand- og Qvinde-Linien enten ved Dødsfald eller ved Giftermaal Ober-Directionen forladt haver.....

Skulle den Danneschiold-Samsøeske Familie af Mand- og Qvinde-Linien efter denne Orden være uddød, da skal Ober-Directionen ... falde tilbage igjen til den ældste Danneschiold-Samsøe'ske Families Døtters Descendenter, som ere Grev CHRISTIAN Danneschiold-Samsøes Døtters Børn, og forbliver Ober-Directionen hos deres Efterkommere af Mand- og Qvinde-Linie, ligesom oven om vores nuværende Familier anmeldet er....

Men hvis ingen af de trende Familiers Døtters Descendenter meere til vare, da skal Ober-Directionen ... falde til den Krag-ske Familie på vores Fru Moders Dorothea Kraghs Side af hendes Brødres herstammende Linie, først på Mand- og siden paa Qvinde-Linien fra ældste til ældste...

Skulle det og skee, at den Danneschiold-Samsøeske Familie saavidt var afgangen, at der ikkun fandtes en eneste Qvinde-Arving tilbage af bemeldte 3de Familier, naar Successionen skulde forandres, og samme Qvinde-Arving, enten fordi hun kunde være forlovet eller og allerede var gift, ey selv kunde føre Ober-Directionen, da saasnart samme Arving måtte bekomme Børn, skal Successionen samme Qvinde-Linies Descendenter strax tilfalde....

Og, saafremt der ingen af den Krag-ske Familie paa Mand- eller Qvinde-Linien skulde til være, da, paa det Closterets Gavn og evigvarende Stadfæstelse fremdeeles maa vorde befordret, ombedes den ældste af den Danneschiold-Laurvigske Familie at paatage sig Ober-Directionen af Closteret...."

Fundatsen af 14. februar 1799 indeholdt ikke ændringer eller tilføjelser til det anførte. Tværtimod henvises til, at aftalernes bestemmelser om overdirektøren skal være uforandret.

Heller ikke Reglementet fra 1851 eller Tillægsfundatserne fra 1873 og 1948/1950 indeholder bestemmelser, der ændrer på den oprindelige aftales bestemmelse om overdirektørstillingen.

I Ernst Kauffmanns bog: "Erhvervsdrivende selvejende institutioner" fra 1968 omtales Gissfeld Kloster som et eksempel:

"Efter de nævnte bestemmelser skal bestyrelsen for klosteret til enhver tid alene udgøres af et enkelt medlem (som "overdirektør") af de tre

slægter: Danneskjold Samsøe, Krag og Danneskjold Laurvigen, i den anførte rækkefølge efter nærmere fastlagt successionsorden....

...Såfremt en overdirektør skulle findes at ville overtræde "Testamenterne eller de for Klosteret foreskrevne Stiftelser, Anordninger og Anstalter" skulle de andre medlemmer af de successionsberettigede slægter dog være forpligtede til at gribe ind og tvinge overdirektøren til at opfylde sine pligter og erstatte eventuel skade".

En tillægsfundats fra 1993 vedrørende erhvervsfondsloven indeholder heller ikke bestemmelser om overdirektørstillingen eller successionsrækkefølgen hertil, men bestemmer udtrykkeligt, at testamentet fra 1701 og aftalerne fra 1725,

"... med de deri indeholdte rettigheder for den til enhver tid værende overdirektør samt den deri indeholdte arvefølge til overdirektørembedet... i et og alt [skal] opretholdes uden forandring, ophævelse eller tilsidesættelse – hvilket overdirektøren, som det fremgår af dokumenternes tekst er uden ret til – men alene suppleres med ...regler om bestyrelsesmedlemmer".

1.2. Den hidtidige successionsrækkefølge

Som omtalt nedarves stillingen som overdirektør i lige linje. Successionsrækkefølgen vedrørende stillingen som overdirektør har stedse fulgt principperne omtalt ovenfor:

Efter Christian Gyldenløve, blev den første overdirektør i 1754 dennes søn *Frederik Christian*. Da denne ikke efterlod sig sønner, gik overdirektørposten i 1792 som den anden til ældste brors søn *Christian Conrad Sophus*, og herefter i 1823 som den tredje til dennes søn *Frederik Christian*. Da denne ikke efterlod sig sønner, gik overdirektørposten herefter i 1869 som den fjerde til Frederik Christians bror *Christian Conrad Sophus* og i 1886 som den femte til dennes søn *Christian Frederik*. Herefter blev sjette overdirektør i 1914 sønnen *Aage Conrad*.

Ved hans død i 1945 måtte datteren Elisabeth Lassen forlade Gisselfeld, eftersom overdirektørposten kun kunne gå til sønner. Stillingen som overdirektør gik herefter uden for den "lige linje" til mandlige efterkommere af Christian Conrad Sophus' broder Magnus Otto Sophus. Dennes oldebarn *James Carl Christian Sophus* blev fra 1945 den syvende overdirektør. Han oprettede et "Familierråd", der bl.a. omfattede

Elisabeth Lassen. I 1966 gik overdirektørposten som den ottende til brorsønnen *Knud* og i 1969 som den niende til Knuds broder *Hans Christian Erik Viggo*.

I 1975 overtog dennes søn Carl Christian *Erik Leopold* som den tiende posten som overdirektør. Denne post har han haft, indtil han blev suspenderet fra stillingen 6. november 1997 og frataget stillingen ved en voldgiftskendelse af 16. februar 2009.

Da successionsrækkefølgen for fremtiden influeres af, om posten som overdirektør også kan tillægges kvinder, vurderes dette spørgsmål i det følgende.

1.3. Ligebehandlingsloven

I lov nr. 161 af 12. april 1978 indførtes bestemmelser om ligebehandling af mænd og kvinder for så vidt angår adgang til beskæftigelse mv. Dette udgjorde en implementering af Rådets direktiv 76/207/EØF om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder for så vidt angår adgang til beskæftigelse, erhvervsuddannelse, forfremmelse samt arbejdsvilkår. Loven trådte i kraft 1. juli 1978.

Ifølge 1978-lovens § 2 skulle enhver arbejdsgiver behandle mænd og kvinder lige ved ansættelse i stillinger. Det fremgik endvidere af 1978-lovens § 7, at bestemmelser i aftaler og i virksomheders reglementer m.v., som er i strid med §§ 2-5 er ugyldige. Dette gælder også bestemmelser i vedtægter m.v. for selvstændige erhverv. Det fremgik endelig af lovens § 13, stk. 3, at § 7 også finder anvendelse på aftaler, reglementer og vedtægter m.v., som er indgået eller oprettet inden lovens ikrafttræden.

Ved indførelsen af ligebehandlingsloven opstår spørgsmål, om aftalen fra 1725 samt den deri indeholdte successionsrækkefølge må fortolkes i overensstemmelse med lovens regler om ligebehandling af mænd og kvinder.

I relation til spørgsmålet om indførelse af successionsrækkefølge for både mænd og kvinder blev jeg i 1994 af advokat Michael Rasmussen på vegne af Erik Daneskiold-Samsøe anmodet om et responsum med forslag til formuleringer i en tillægsfundats om kvinders ret til at beklæde stillingen som overdirektør:

"I forbindelse med lovgivningen om erhvervsdrivende fonde er udarbejdet et tillæg til den hidtidige fundats for Gisselfeld Kloster. I denne forbindelse er det foreslået at forlade princippet om mandlig

arvefølge, således at kvinder fremover skal gives samme rettigheder til at beklæde stillingen som overdirektør”.

I mit responsum præciserer jeg bl.a., at forudsætningerne for den mandlige arvefølge til overdirektørstillingen er bortfaldet, og at det er

”oplagt, at ændringer i samfundet har gjort det naturligt at foretage en justering, således at også kvinder kan blive overdirektører. Der kan her især peges på, at ligestillingen og kvindernes deltagelse i erhvervslivet i almindelighed og arvelovens ligestilling af mandlige og kvindelige arvinger, ligebehandlingslovene samt ændringen af tronfølgeoven i særdeleshed understøtter en sådan ligestilling.”

”.... Spørgsmålet om konsekvenserne for den adelige titel hos den til enhver tid siddende overdirektør er ikke berørt nærmere her....”

Endvidere fremføres – med gennemgang af domspraksis og litteratur – at der ikke er baggrund for indsigelser eller økonomiske krav fra ”forbigåede” mandlige arvinger:

”Det er min opfattelse, at der ikke er baggrund for at imødekomme sådanne indsigelser... Det forhold, at en forventning om at opnå positionen som overdirektør skuffes, berettiger ikke i sig selv til en indsigelse.... Restitutionskrav som følge af berigelsessynspunkter el.lign. kan der efter min opfattelse ikke blive tale om”.

I 1996 anmodede advokat Niels Oluf Kyed på vegne af bestyrelsen for Gisselfeld kloster og på foranledning af Erik Danneskiold-Samsøe professor *Ditlev Tamm* om en udtalelse om konsekvenserne af en evt. ændring af arvefølgen med hensyn til overdirektørstillingen ved Gisselfeld Kloster. I denne anledning har *Ditlev Tamm* i et responsum af 20. maj 1996 anerkendt kvindelig succession, men ment, at der må gives kompensation til brødre og deres børn:

”Det er min opfattelse, at indførelse af kvindelig succession under hensyntagen til nutidens forhold og syn på mænds og kvinders ligeberettigelse må anses som velbegrundet. På den anden side mener jeg imidlertid, at såvel den nuværende overdirektørs ældste broder som også yngre og ikke mindst næste generation har en forventning om succession, som ikke kan tilsidesættes ved en fundatsændring uden kompensation...”

I 2008 anmodede bestyrelsen for Gisselfeld Kloster *Civilstyrelsen* om som fondsmyndighed at tilkendegive,

"hvorvidt man er enig i den af bestyrelsen tilkendegivne opfattelse, at bestemmelserne i den gældende fundats om arvesuccession i retten til at besætte overdirektørstillingen, hvorefter mandlige arvingers efterkommere har fortrinsret, er i strid med lov om ligebehandling af mænd og kvinder, og at bestemmelserne derfor er ugyldige, således at denne fortrinsret ikke vil kunne anvendes fremover. Bestyrelsen har i denne forbindelse oplyst, at man efter bestyrelsens opfattelse fremover må anvende den i fundatsen indeholdte arvefølge med den ændring, at der gives mandlige og kvindelige efterkommere lige adgang til at besætte stillingen som overdirektør".

Civilstyrelsen har i skrivelse af 25. august 2008, underskrevet af Justitsminister Lene Espersen, erklæret sig enig med bestyrelsen for Gisselfeld i, at

"... lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse m.v. må antages at finde anvendelse på overdirektørstillingen, og at mandlige efterkommere derfor ikke kan have fortrinsret til stillingen frem for kvindelige efterkommere.

Civilstyrelsen har noteret sig bestyrelsens oplysning om, hvordan man finder at måtte anvende fundatsen fremover med hensyn til arvefølge til overdirektørstillingen."

I overensstemmelse med de fremhævede argumenter – som der synes at være enighed om - må det antages at være bedst i overensstemmelse med en moderne opfattelse af ligebehandling af mænd og kvinder at fortolke fundatsen og aftalen fra 1725 ud fra dette grundsynspunkt. Ligebehandlingsloven understøtter dette synspunkt og må indebære, at fundatsens mandlige successionsrækkefølge fra ligebehandlingslovens ikrafttræden må fortolkes på en sådan måde, at mænd og kvinder behandles lige i relation til retten som overdirektør.

Det forhold, at fundatsen må underlægges den til enhver tid gældende lovgivning understøttes også af, at det i Østre Landsrets dom fra 3. marts 2000 i relation til spørgsmålet om indførelse af en bestyrelse i medfør af lov om erhvervsdrivende fonde fastslås, at

"fonden [er] pligtig at opfylde lovens krav. Gisselfeld Kloster er – som enhver anden – underlagt gældende love. I det omfang klostrets

fundatsgrundlag strider mod en lov, må fundatsgrundlaget vige for loven”.

Ved afgørelsen af hvordan successionsrækkefølgen til overdirektørstillingen skal fortolkes i dag, må der således tages hensyn til, hvilke bestemmelser, der findes i den gældende lovgivning om ligestilling.

I den nugældende lovbekendtgørelse nr. 1095 af 19. september 2007 med senere ændringer indeholdes bestemmelser om ligestilling mellem mænd og kvinder:

”§ 1. Lovens formål er at fremme ligestilling mellem kvinder og mænd, herunder lige integration, lige indflydelse og lige muligheder i alle samfundets funktioner med udgangspunkt i kvinders og mænds lige værd. Lovens formål er desuden at modvirke direkte og indirekte forskelsbehandling på grund af køn...”

”§ 1 a. Kapitel 2 gælder for

1) enhver arbejdsgiver, myndighed og organisation inden for offentlig forvaltning og almen virksomhed...”

”§ 2: Ingen må udsætte en anden person for direkte eller indirekte forskelsbehandling på grund af køn...”

I lovbekendtgørelse nr. 734 af 28. juni 2006 fastsættes om ligebehandling af mænd og kvinder bl.a.:

”§ 2: Enhver arbejdsgiver skal behandle mænd og kvinder lige ved ansættelser, forflytninger og forfremmelser.

§ 11, stk. 1: Bestemmelser i aftale og i virksomheders reglementer mv., som er i strid med §§ 2-5 er ugyldige. Dette gælder også bestemmelser i vedtægter mv. for selvstændige erhverv.”

Konsekvensen af det anførte er efter min opfattelse, at kvindelige slægtninge idag vil være berettiget til stillingen som overdirektør på linje med de mandlige slægtninge. Dette må gælde børn såvel som søskende, således at døtre og søstre må ligestilles med sønner og brødre. Der kan ud fra de samme hensyn til ligebehandling ikke blive tale om udnævnelse af kurator for de kvindelige berettigede.

1.4. Efterfølgende berettigede i fremtiden

I det følgende fremhæves successionsrækkefølgen i henhold til bestemmelserne i testamentene, aftaler mv., med hensyntagen til reglerne om ligebehandling af mænd og kvinder i relation til retten til stillingen som overdirektør. Spørgsmålet om eventuelt afkald på retten til stillingen drøftes nedenfor i pkt. 2.

1. Den *første* i rækken af berettigede til stillingen som overdirektør for Gisselfeld Kloster er overdirektør Erik Danneskiold-Samsøes datter *Erica Helene Christina*. Hun vil efter ligebehandlingslovene opfylde betingelserne i fundatsen for at overtage overdirektørposten efter sin far.

Da hun efter det oplyste ikke har børn, vil næste led i rækken af berettigede til stillingen som overdirektør være Erik Danneskiold-Samsøes søskende med fortrinsret for den ældste.

2. Den *anden* berettigede efter arvefølgen vil være Erik Danneskiold-Samsøes ældste søster *Christina Graüpner Danneskiold-Samsøe*.

Som led i successionsrækkefølgen vil de næste berettigede være hendes børn og deres børn. Ifølge det oplyste har hun 3 børn.

3. Døtrene Helene Marianne Danneskiold-Samsøe og Henriette Danneskiold-Samsøe er tvillinger. Da *Helene Marianne Danneskiold-Samsøe* ifølge det oplyste er født som den første, må hun anses som den *tredje* berettigede.

4. Hendes børn må ud fra den successionsrækkefølge, der er fastsat i fundatsen have fortrinsret frem for søskende. Uanset der er tale om tvillinger, må dette princip fastholdes. Den *fjerde* berettigede vil således være datteren *Olivia*. (Der må i så fald blive tale om, at en værge udøver beføjelserne som overdirektør, så længe Olivia er under 18 år og dermed umyndig).

5. Næste i successionsrækkefølgen vil være tvillingsøsteren *Henriette Danneskiold-Samsøe*.

6. Hendes søn *Frederik* vil være den *sjette* berettigede, og også her vil en værge være nødvendig, så længe han er under 18 år.

7. *Michell Graüpner* er som Christinas yngste barn *syvende* berettigede. Han har efter det oplyste ingen børn.

Hvis hverken Christina eller nogen af hendes arvinger ønsker at påtage sig hvervet som overdirektør eller ikke opfylder betingelserne herfor, vil de næste i successionsrækkefølgen være Eriks yngre søskende med fortrinsret for den ældste af disse.

8. Da Erik Danneskiold Samsøes ældste lillebror Frederik Jost Conrad Erling er død i 2005, vil den *ottende* berettigede være den yngre bror *Christian Jürg Heinrich Casper*, født i 1951.

9. Da denne efter det oplyste ikke efterlader sig børn, vil den *niende* berettigede være den yngre bror *Kaj Ulf Carl-Johan*, født i 1959.

10. Da denne efter det oplyste ikke efterlader sig børn, vil den *tiende* berettigede være den yngre bror *Ulrik Otto Hubert Viggo*, født i 1965.

11. Den næste berettigede i successionsrækkefølgen som nr. elleve vil være Ulriks ældste barn Philip.

12. Herefter vil nr. tolv være Ulriks næstældste barn Niklas.

13. Herefter vil næste berettigede være Ulriks yngste barn Isabelle.

For det tilfælde, at ingen af disse slægtninge kan blive aktuelle som overdirektør, vil stillingen efter successionsrækkefølgen herefter gå til Erik Danneskiold-Samsøes slægtninge i forældrelinjen. Også her må der ifølge princippet om ligebehandling af mænd og kvinder tages hensyn til både farbrødre og fastre samt deres sønner og døtre.

14. Blandt forældrelinjen vil nr. fjorten i successionsrækkefølgen være Erik Danneskiold-Samsøe's farbrors ældste barn, Ulrik Christian Lauritz, født i 1945.

2. Afkald

Tilbage i 2. december 1960 gav Valdemar Dale afkald på retten til at være overdirektør for Gisselfeld, se UfR 1962.790. Uanset at han i skrivelser sammen med Ulrik nu anfører, at de "overtager ledelsen af Gisselfeld Kloster i henhold til Gisselfelds fundats og i henhold til domsafgørelser ...", er dette udelukket med hans afkald.

Der foreligger en udateret og uunderskrevet erklæring fra 1984, udfærdiget af advokaterne Rudolf Sand og William Bentzen om, at Christina Mariane Margitte Stella komtesse Danneskiold-Samsøe, Frederik Jost Conrad Erling greve Danneskiold-Samsøe, Christian Jürg Heinrich Casper greve Danneskiold-Samsøe og Kaj Ulf Carl-Johan greve Danneskiold-Samsøe "på egne og vore livsarvingers vegne fraskriver [sig] retten til at overtage overdirektørposten på Gissselfeld ..." til fordel for den yngre broder Ulrik Otto Hubert Viggo greve Danneskiold-Samsøe eller subsidiært Ulf Carl-Johan greve Danneskiold-Samsøe. I samme udaterede og uunderskrevne erklæring giver Erik Danneskiold-Samsøe som værge for sin umyndige datter, Erica, afkald på hendes og hendes eventuelle livsarvingers vegne, idet det præciseres, at "det er min agt at foranledige, at min nævnte datter personligt medunderskriver nærværende erklæring, så snart hun har opnået myndighedsalder".

Erik Danneskiold-Samsøes datter Erica, der som nævnt ovenfor er den første i rækken af successionsberettigede, har i en skrivelse af 23. november 2008 anført, at hun "bifalder ligestilling i alle henseender", men hun har samtidig taget afstand fra kontakt med bestyrelsen. Det må derfor betragtes som overvejende sandsynligt, at hun vil give afkald på retten til at blive overdirektør. Dette må imidlertid bekræftes eksplicit i form af et egentligt afkald, førend de næste berettigede kan komme på tale.

Der er således kun givet et gyldigt afkald fra Valdemar Dale, men de nævnte uunderskrevne erklæringer kan muligvis være udtryk for, at andre af de potentielt berettigede kan tænkes at give afkald.

5. Ikke interessekonflikt

Ved anmodningen om udfærdigelse af et responsum spørges til eventuel "interessekonflikt i forhold til Gissselfeld Kloster, dets bestyrelse eller daglige ledelse, eller de personer, der i givet fald kan indgå i successionsrækkefølgen til overdirektørstillingen".

I denne anledning kan jeg anføre følgende:

Jeg har tilbage i 1994 udarbejdet et responsum i relation til Gissselfeld. Dette skete efter anmodning fra greve Erik Danneskiold-Samsøes advokat Michael Rasmussen og omhandlede især et ønske om en fundatsændring, som muliggjorde en kvindelig arvefølge. Jeg havde i denne forbindelse et behageligt møde med greve Erik Danneskiold-Samsøe og Michael Rasmussen. Der er således ikke tale om nogen interessekonflikt i denne henseende. Jeg har heller ikke i andre henseender interessekonflikter i forhold til de involverede, herunder de involverede advokater.

6. Konklusion

Fundatsgrundlaget må, med den fortolkning som ligebehandlingslovene nødvendiggør, føre til følgende successionsrækkefølge til stillingen som overdirektør for Gisselfeld Kloster:

1. *Erica Helene Christina*. (Erik Danneskiold-Samsøes datter)
2. *Christina Graüpner Danneskiold-Samsøe*. (Erik Danneskiold-Samsøes ældste søster).
3. *Helene Marianne Danneskiold-Samsøe*. (Christinas ældste datter).
4. *Olivia*. (Helenes datter)
5. *Henriette Danneskiold-Samsøe*. (Christinas næstældste datter)
6. *Frederik*. (Henriettes søn)
7. *Michell Graüpner*. (Christinas yngste barn).
8. *Christian Jürg Heinrich Casper*. (Eriks næstældste søskende).
9. *Kaj Ulf Carl-Johan*. (Eriks tredjeældste søskende).
10. *Ulrik Otto Hubert Viggo*. (Eriks yngste bror).
11. *Philip*. (Ulriks ældste barn).
12. *Niklas*. (Ulriks næstældste barn).
13. *Isabelle*. (Ulriks yngste barn).
14. *Ulrik Christian Lauritz* (Erik Danneskiold-Samsøe's farbrors ældste barn).

Linda Nielsen

16. juni 2009